

Eesti Kunstiakadeemia
Disainiteaduskond
Moe-, tekstiili ja aksessuaaridisain
Tekstiilidisain

“Saluroheline saladus”

Segatehnikas kootud putukateemaline vaip
Bakalaureusetöö

EKA

Juhendaja: Siiri Minka, MA

Liisbet Karjel
BMAT20-TE
Tallinn 2023

Sisukord

Sissejuhatus.....	2
1. Teemavalik.....	3
2. Materjali- ja tehnikavalik.....	3
3. Kudumisraami ettevalmistus.....	4
4. Kavandamine.....	4
5. Vaiba kudumine.....	5
6. Viltimine ja tikkimine.....	5
7. Viimistlus.....	6
Kokkuvõte.....	7
<i>Summary</i>	8
Lisad.....	9
Lisa 1 - Toomas Vint “Sammaldunud nõlvak”.....	9
Lisa 2 - Putukate illustratsioonid ja fotod tikanditest.....	10
Lisa 3 - Gobeläntehtnikas kootud putukad ja illustratsioonid.....	14
Lisa 4 - Viltimine.....	15
Lisa 5 - Viimistlemata vaip.....	16
Lisa 6 - Puidust tugiraam.....	17
Allikad.....	18

Sissejuhatus

Minu bakalaureusetöö on segatehnikas vaip, mis kujutab omapärase välimusega Eestist leitud mardikaliste seltsi kuuluvaid putukaid. Valisin putukate seast enda jaoks kõige värvi- ja kujurikkamad mardikad, sest need väljendavad minu, kui kunstniku armastust kirkaste värvide vastu. Oma teema valimisel lähtusin inspiratsioonist kasutada tekstiilialaseid teadmisi ja oskusi, et luua vaip, mis pakuks visuaalseid, emotsionaalseid ja taktiilseid elamusi. Vaiba metsik välimus kutsub vaatajaid oma kätega putukaid rüünarmaste vahelt välja otsima ning toimib kui elav kunsteos.

Töö eesmärgiks oli arendada minu kudumis-, viltimis- ja tikkimisoskusi ning luua nendest terviklik kunsteos, mis ärataks vaatajas huvi tekstiilidisaini kui eriala ja ka looduse vastu.

Oma töös selgitan teema-, materjali- ja tehnikavalikuid ning kirjeldan ka loomisprotsessi. Toon välja põhilised inspiratsiooniallikad ning kõrvutan putukate illustratsioonid ja tikandid.

1. Teemavalik

Loodus on mulle alati palju inspiratsiooni pakkunud. Naudin metsas jalutamist ja mereäärset tuuleiili. Samuti pakuvad mulle huvi putukad, kelle elu jääb tihti nende väikse suuruse tõttu märkamata, kuid kelle salapärase ja erilise olemuse paljastavad erinevad dokumentaalfilmid ja kirjandus. Filmid näitavad, millist jõudu kannab endas üks ninasarvikuõrnikas, kes suudab kanda endast 850 korda raskemat eset. Samuti õpetab loodusteadlase Michael Chinery putukaraamat "Euroopa putukad" tundma haruldasi putukaid nagu põderpõrnikas ja on mulle põhiline inspiratsiooniallikas huvitavate putukate avastamisel.¹

Soov mõtestada ja tervikuks siduda oma õppeprotsess tekitas kohese seose akadeemia sisseastumiskatse ülesandega luua putukast inspireeritud muster. Minu putukateemaline lõputöö tähistab kui naasmist algusesse targema, loovama ja osavamana. Tekstiilidisaini õppetöö käigus olen järeldanud, et hea tulemus eeldab peent materjalitunnetust ja oskust näha, millised värvid ja tekstuurid omavahel sobivad. Õppeprotsessi mõtestamine, isiklik tekstiilloomingu filosoofia ja vaimustus loodusest olid tõukeks valida lõputööks interaktiivne, ehk katsutav putukateemaline vaip, mis seob minu soovid luua inimeste jaoks ja end loominguliselt väljendada.

2. Materjali- ja tehnikavalik

Olen suuresti inspireeritud kunstnikest, kes kasutavad oma töödes erinevaid tehnilisi võtteid ja materjale, sest see lisab töödele sügavust, kontrasti ja laialdasemaid võimalusi. Kuna minu töö erineb klassikalisest gobeläänist või rüüst, siis kaasasin oma töösse lisaks villastele lõngadele ka puuvilla, akrüüli, polüakrüüli, mohääri, viskoosi, polüamiidi, meriinovilla ja linast. Lõngade valikul lähtusin eelkõige paksusest, siis värvidest ja lõpuks eriefektidest. Esialgu ostsin paksemaid lõngu, et kiirendada kudumisprotsessi ja tekitada kohevamaid rüünarmaid, kuid hiljem soetasin ka peenemaid puuvillast hegellõngu, mis aitasid luua peenemaid rüünarmaid ja lisada lõngakäbikutesse (ehk väiksed keritud lõngatupsud) väikseid värviaktsente. Eriti meeldis mulle kasutada üleminekutega ja erinevate värvidega korrutatud lõngu, sest need aitasid lihtsalt kududa värvimuutusi ja luua sujuvaid tonaalsusi.

¹ Chinery, M. (2005). *Euroopa putukad*. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.

Mõistsin, et ainuüksi gobeläänpõimes on putukaid väikses suuruses üsna keeruline kududa ning kuna olen pikalt tahtnud rüüüt praktiseerida, siis pidasin õigeks teostada looduslik maastik rüüutehnikas ning detailsed putukad hoopis gobeläänpindadele käsitsi peale tikkida. Rüüu- ja gobelääntechnika segatuna annavad suurema võimaluse mängida tekstuuride ja värvidega ning loovad hea omavahelise kontrasti. Gobelääni saab kududa peenelt või jämedakoeliselt, kasutades ära topeltlõime eeliseid. Rüüunarmad võivad olla pikad, lühikesed, hõredad, tihedad, aasalised või lahti lõigatud. Et putukad mõjuksid elavalt, nõelviltisin tikandi alla mahulise sisu.

3. Kudumisraami ettevalmistus

Raam on 96 cm lai ja 130 cm kõrge. Lõimeks kasutasin linast nõõri ja sidusin selle raamile kahekordsena, et paremini koelõnga otsi peita ja ka peenemat gobelääni kududa. 85 cm laiusel töö on kokku 116 lõimelõnga, mis teeb tiheduseks ligikaudu seitse lõnga kümnel sentimeetril. Valisin väiksema lõimetiheduse, et narmastele oleks piisavalt ruumi ja kudumine sujus kiiremini.

4. Kavandamine

Minu suurimaks väljakutseks oli kavandi loomine. Vaiba kudumine eeldab planeerimist ning hea kavand ja lõime taga olev must-valge joonis on kudumisele suureks abiks. Teadsin, et tahan luua teose, milles putukad on peitunud hajutatult suurde “narmahunnikusse”, kuid samas luua terviklik teos. Minu nägemuse aitas kinnitada inspiratsioon Toomas Vindi maalist “Sammaldunud nõlvak” (Lisa 1), mille helkivatest samblapindadest sai algus minu kavandile. Kiireks visandamiseks täitsin paberi erinevates toonides akvarellidega ja lõikasin paberi kildudeks. Kõigepealt paigutasin killud erinevate paigutustega tumedale taustale ning siis valisin ka putukate asukohad. Minu jaoks oli tähtis luua täpne kompositsioonikavand. Värvide ja kõrguste valik selgus kudumise käigus intuiitselt.

5. Vaiba kudumine

Rüünarmaste jaoks võtsin käbikusse tavaliselt kolm lõnga, peenemate lõngade puhul isegi 5-6 lõnga. Narmad kodusin aasaliselt, et saaks need hiljem valikuliselt lahti lõigata. Mõnikord ei leidnud ma lõngade seast sobivat värvitooni, olgugi et olin ümbritsetud suurte lõngakuhjadega, kuid see oli hea võimalus luua olemasolevatest lõngadest uusi ja huvitavaid värvikooslusi. Suurim kontrast rüüu ja gobelääni pindade vahel tekkis gobelääntechnikas putukate kudumisel. Inspiratsiooniks võtsin metsasitika (*Anoplotrupes stercorosus*) ja hariliku raisamatja (*Nicrophorus vespillo*) (Lisa 3). Kui taustapinna loomiseks olin harjunud lopsakaid narmaid kuduma, pidin putukate kudumiseks hoogu vähendama ja pingsamalt detailidele keskenduma. Putukate peente jalgade diagonaalis kudumine ning detailide säilitamine oli väljakutse, kuid sellegipoolest õppisin palju ning see andis inspiratsiooni tulevaste peenemate gobeläänide teostamiseks.

6. Viltimine ja tikkimine

Alustasin putukate loomist mahulise vormi nõelviltimisega. Proovisin esialgu otse vaibale viltida, kuid töö käigus selgus, et lihtsam on vorm esmalt viltimisaluse peal valmis viltida ja hiljem vaibale see viltimisega kinnitada ja kujundada (Lisa 4). Viltimisele järgnes sobivate toonidega tikkimine. Vaibale tikkimine eeldab suuremat “manööverdämist” kui tikkimisalusele. Vaip on suur ja kui tagumiselt poolelt pistet teha, pidin mitu korda proovima, et nõel õigesse kohta läheks. Samuti kippus tikkimislõng vildikumeruselt maha libisema. Lahendasin probleemi kahekordse lõnga ja pinge reguleerimisega, et tikand tuleks stabiilsem ja vildiosa oleks kaetud. Putukatundlate tegemiseks kasutasin mitut tehnikat. Enamasti valmistasin tundlad puuvillasest lõngast, millele sidusin mitu järjestikust sõlme, et imiteerida lüüsid. Teinekord tikkisin tundlad nagu putukate jalad - lamedalt. Vööt-helkpoile tegin ruumilised tundlad jättes lõnga lõdvemalt vaiba pinnale.

Putukate tikkimisel jälgisin eelkõige nende kuju ja põhilisi värvitoone. Eesmärgiks ei olnud anatoomiline täpsus või suurus, vaid putuka äratuntavus ja oskustele vastav stiliseering. Kõik väljavalitud mardikad elavad Eestis.

Kokku tikkisin 11 erinevat putukat:

- 1) õnnetriinu (*Psyllobora vigintiduopunctata*);
- 2) seenetriinu (*Endomychus coccineus*);
- 3) harilik verevjätklane (*Malachius bipustulatus*);
- 4) sinihundlane (*Phaenops cyanea*);
- 5) kuldpõrnikas (*Cetonia aurata*);
- 6) kartulimardikas (*Leptinotarsa decemlineata*);
- 7) kirju-haavasikk (*Saperda scalaris*);
- 8) võöt-helkpoi (*Chrysolina cerealis*);
- 9) noobelaardlane (*Buprestis octoguttata*);
- 10) kirsikärsakas (*Rhynchites auratus*);
- 11) suur-võrajoosik (*Calosoma sycophanta*).

Putukate illustratsioonid ja tikandifotod on nähtavad lisa “Lisa 2 - Putukate illustratsioonid ja fotod tikanditest” (lk 11-14).

7. Viimistlus

Vaiba üla- ja allservas olevatele lõimedele tegin sõlmed, et koelõngad lahti ei hargneks. Juurdekootud ääred keerasin vaiba taha ning õmblesin kinni. Kuna rüüpinnad tõmbasid vaiba kokku ja ümraks (Lisa 5), viimistlesin vaiba venitades ja vormides aurutriiraua abil. Meisterdasin vaibale puidust tugiraami (Lisa 6), et vaip hoiaks sirgelt, ei tõmbuks näituse jooksul kokku ning säilitaks soovitud välimuse. Vaipa võib näitusel katsuda, seega aitab tugiraam katsumisest tingitud mõjutusi paremini taluda. Vaiba kinnitasin raamile naeltega. Raami värvisin tumeroheliseks, et see sobituks paremini lõngatoonidega.

Kokkuvõte

Huvist looduse ja tekstiili vastu sündis segatehnikas vaip, millel on esindatud gobelään-, rüü-, viltimis- ja tikkimistehnikad. Eesti metsad on tulvil huvitavatest mardikatest, mis paistavad silma oma eripäraste värvide ja kujude poolest. Minu unistuseks oli luua ruumiline, kohev, metsik ning värviküllane vaip, milles peituvad tikitud helkivad ja säravad mardikaliste seltsi kuuluvad siklased, põrnikad, sitikad ja muud isendid. Teos kutsub vaatajaid vaiba narmaste vahelt mardikaid avastama ning tekitama suuremat huvi meie metsade väikeste selgrootute ja tekstiilimaailma võimaluste vastu.

Töö käigus arendasin enda vaibakudumisoskusi: gobelääni, rüüt, nõelviltmist ja tikkimist. Õppisin lähemalt tundma ka Eestis paiknevaid mardikaid, mis võivad olla arvukuselt tavalised või haruldased. Suurimaks väljakutseks oli mardikate tikkimine äratuntaval viisil ning roheliste lõngatoonide oskuslik kombineerimine ja kudumine.

Teose mõõtmed on 87 x 87 cm. Materjalideks valisin villa, puuvilla, akrüüli, polüakrüüli, mohääri, viskoosi, polüamiidi, meriinovilla ja linase.

Summary

An interest in nature and textiles gave birth to a mixed-technique rug, where tapestry, rya, needle felting and embroidery techniques are represented. Estonian forests are full of interesting beetles that stand out for their distinctive colors and shapes. My dream was to create a voluminous, fluffy, wild and colorful rug, in which hide embroidered, shimmering and shining beetles belonging to different families. The work invites viewers to discover beetles hidden between the fringes of the rug and to create greater interest in the small invertebrates of our forests and the possibilities of the textile world.

During working on the project, I developed my rug weaving skills, including tapestry, rya, needle felting and embroidery. I also learned more about the beetles in Estonia, which can be common or rare in terms of numbers. The biggest challenge was embroidering the beetles in a recognizable way and skilfully combining and knitting the shades of green yarn.

The work is 87 x 87 cm. I chose wool, cotton, acrylic, polyacrylic, mohair, viscose, polyamide, merino wool and linen as materials.

Lisad

Lisa 1 - Toomas Vint “Sammaldunud nõlvak”

Eesti Muuseumide Veebivärv. <https://www.muus.ee/museaalView/1447649>. Vaadatud 25.05.2023

Lisa 2 - Putukate illustratsioonid ja fotod tikanditest.

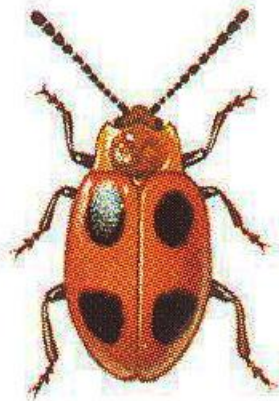
1.

Õnnetriinu

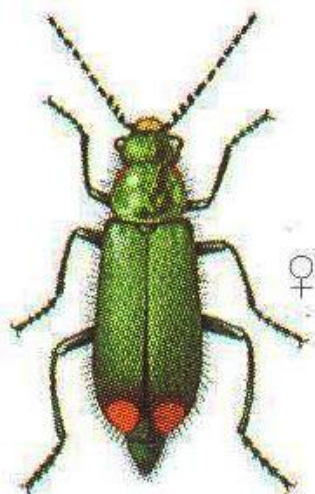
2.

Seenetriinu

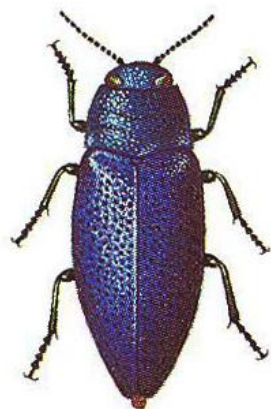
3.

Harilik verev-
jätklane

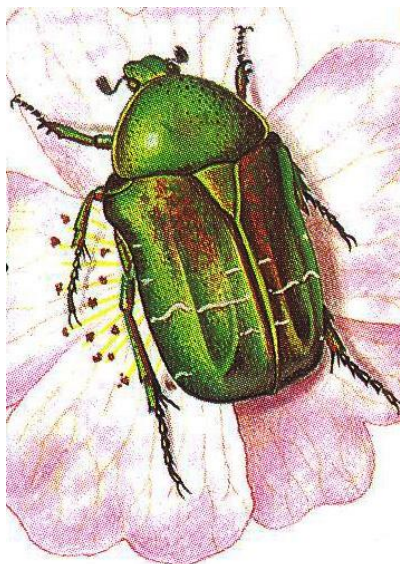
4.

Sinihundlane

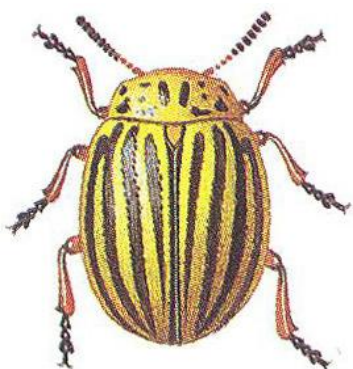
5.

Kuldpõrnikas

6.

Kartulimardikas

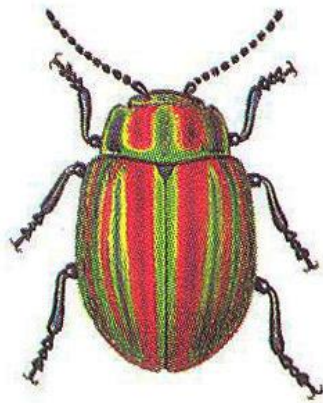
7.

Kirju-haavasikk

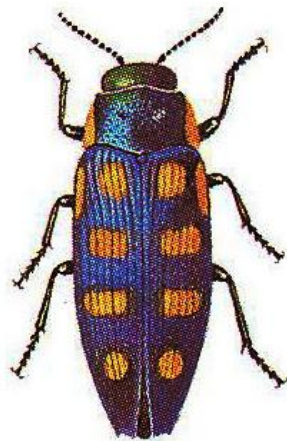
8.

Vööt-helkpoi

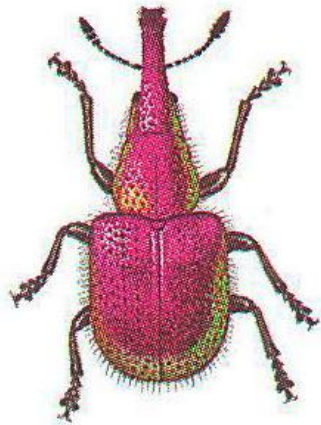
9.

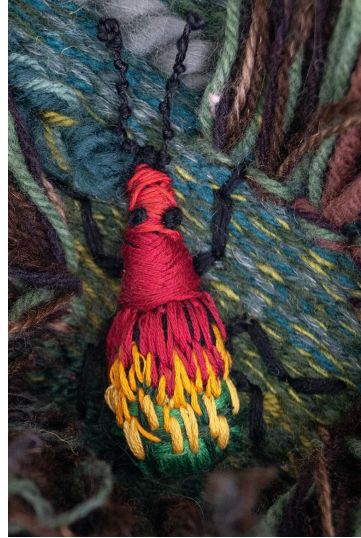
Noobelaardlane

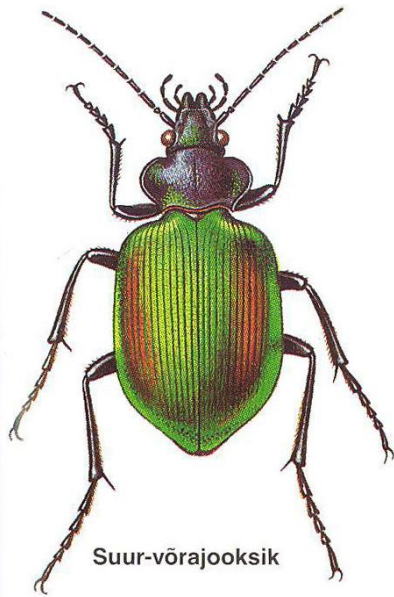
10.

Kirsikärsakas

11.

Suur-võrajooksik

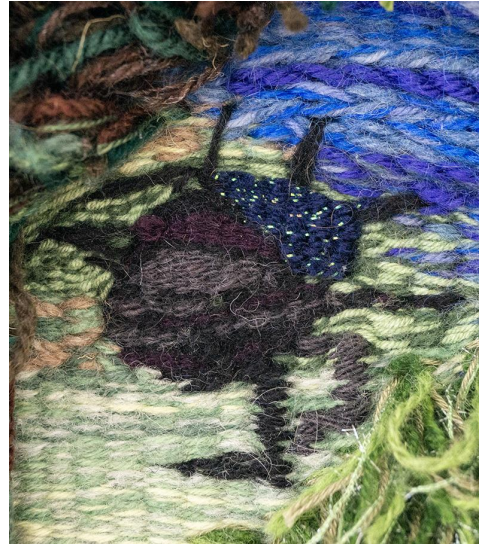

Lisa 3 - Gobeläntechnikas kootud putukad ja illustratsioonid.

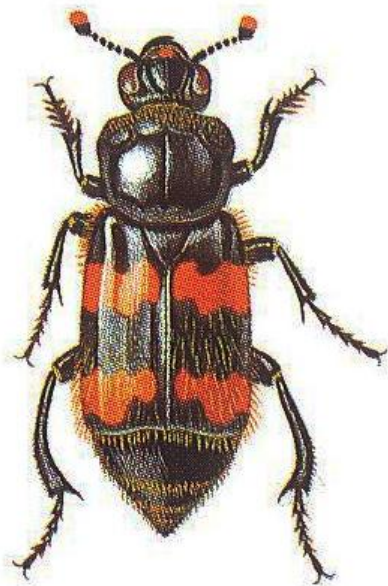
12.

Metsasitikas

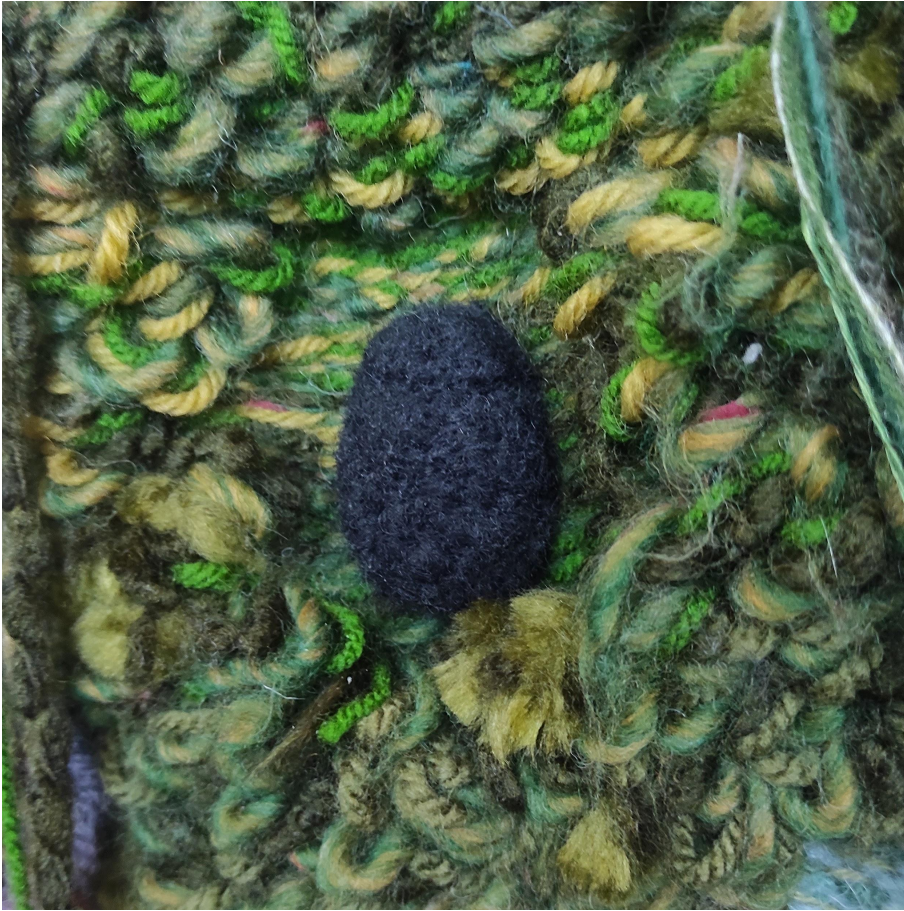
13.

Harilik raisamatja

Lisa 4 - Viltimine.

Kartulimardika viltimine

Lisa 5 - Viimistlemata vaip

Viimistlemata vaiba tagumine pool

Lisa 6 - Puidust tugiraam.

Puidust tugiraami valmistamine. Pildil on veel kinnitamata nurk.

Allikad

1. M. Chinery. 2005. *Euroopa putukad*. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus

Illustratsioonide allikad:

1. M, Chinery. 2005. *Euroopa putukad*. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus
 - 1.1. 1. Õnnetriinu - lk 273
 - 1.2. 2. Seenetriinu - lk 272
 - 1.3. 3. Harilik verevjätklane - lk 272
 - 1.4. 4. Sinihundlane - lk 269
 - 1.5. 5. Kuldpõrnikas - lk 267
 - 1.6. 6. Kartulimardikas - lk 283
 - 1.7. 8. Vööt-helkpoi - lk 283
 - 1.8. 9. Noobelaardlane - lk 267
 - 1.9. 10. Kirsikärsakas - lk 285
 - 1.10. 11. Suur-võrajoosik - lk 257
 - 1.11. 13. Harilik raisamatja - lk 261
2. Feokitsov, V. 2015. *Insecta.pro*. Vaadatud 25.05.2023.
<https://insecta.pro/taxonomy/140318> - (7. Kirju-haavasikk)
3. Oh. Jah. Muidugi. *Puhkepäev?* (23.11.2014). Vaadatud 25.05.2023.
<http://www.anniirs.ee/2014/11/puhkepaev.html> - (12. Metsasitikas)